

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio Prima. De conuenientia incarnationis Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

TERTIA PARS SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS

S. THOMAE AQUINATIS,

Cum Commentarijs

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS
D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Predicatorum S. R. E. Tituli S. Xysti Presbyteri Cardinalis,
artium, & sacrae Theologiae Doctoris celeberrimi.

VIA Saluator noster & c. Debitum D. Tho. samu B
latum peritiorne cupiens, expeditis comentatio
nibus trium libroru suae summae, ad vltimu me
confero, expositoris textum multaru qonu se
cundum modu in comentarijs. lib. inchoatum
(ut petentibus hoc, morem gera) adducturus qd

ronis fideiq; luminu
consonu apparebit,
firmado semper ro
ne aut auctoritate
oem sententia. ut nul
lus mex auctoritati
releuetur locus. Di
uiditur igitur preses
liber (ut in illius ap
paret principio) in
partes tres principa
les: quaru prima de
dno nro Iesu Chri
sto usque ad q. 60.
protenditur: secunda
vero de sacramentis
inde inchoas, imper
fecta relicta est ob
immatura doctois
mortem: tertia aut
de immortalitate re
surgenti, oino defic
it. Nos aut e si eius
ope Deus dederit,
quasda adiangemus
qones circa vtilia ad
aiaru salute, q oppor
tuna apparebunt, ne
repetere alioru dicta
contingat. Prima aut
pars de Iesu Chro,
in sex partes distin
gitur: prima de vno
ne filii Dei & huma
na natura usque ad
15. q. inclusue: secun
da de his qua conse
quuntur unionem, a 16.
vlq; ad 26. tertia de
ingressu Saluatoris i
mundu, a 27. vlq; ad
39. quarta de pgressu
Saluatoris in hoc
mundo, a 40. vlq; ad
45. quinta de exitu
Saluatoris ex hoc
mundo, a 46. usque
ad 52. sexta demum
de exaltatione Salua
toris post hanc uita,
a 53. usque ad 59.
tractat. Secda deinde
principalis pars de sacramentis in octo distinguitur partes, qua
rum prima de sacramentis in communi, reliqua septem de sin
gulis septem sacramentis sigillatim tractant.

PROLOGVS.

VIA saluator
noster dñs
Iesus Chrs,
teste ange
lo, populū
suum saluū
facies a pec
catis corū,

uia ueritatis nobis in seipso de
monstrauit, per qua ad beatitudi
ne immortalis uite resurgendo
peruenire possumus, necesse est,
ut ad consumatione totius theolo
gici negotij, post consideratio
nem ultimi finis humanae uite,
& uirtutum ac uitiorum, de ipso
oium Saluatore, ac beneficijs
eius humano generi praestitis,
nra consideratio subsequat. Cir
ca qua primo considerandū oc
currit de ipso Saluatore. Secun
do, de factis eius, quibus salute
cosequimur. Tertio, de fine im
mortalis uite, ad quam per ipsū
resurgendo peruenimus. Circa
primum duplex consideratio oc
currit. Prima est, de ipso incarna
tionis mysterio secundū quod
Deus p nostra salute factus est
homo. Secunda de his, qua per
ipsum Saluatore nostru. i. Deū
incarnatum sunt acta & passa.

QVAESTIO PRIMA. De conuenientia incarnationis, in sex E articulos diuisa.

IRCa primum tria cō
sideranda occurrunt.
Primū quidē, de con
uenientia incarnatio
nis Christi. Secundū, de modo

Super Quaestiois primae Articulum primum.

IN titulo i. artic. i. quaest. nota duos terminos, scilicet ly. *incarnari*, & ly. *conueniens*. Nam ly. *incarnari* plus significat quā exprimat: explicat siquidem nihil aliud, q̄ carnem assumere, vel carnem fieri: significat autem hominem fieri etiam secundum carnem: ita quod caro ut infimus terminus quicquid nobilitas est in homine, concludit: & ut sic denominat naturam humanam integram: nam si Deus ulque a deo semetipsum exinanuit, ut conuenienter caro fieret humana, multo magis conueniens est, q̄ sit factus homo secundum animam & humanitatem integrā. Merito autem theologus hanc diuinam exinanitionem uocabulo incarnationis significat: quia Ioannes Euangelista propter dictam rationem eodem docuit uocabulo, dicens. Et uerbum caro factum est. Ly. *conueniens*, cui se habeat ad possibile, ut minus commune ad magis commune, claudit in se possibile, & addit super illud: omne siquidem conueniens est possibile, sed non e contra, ut patet de monstris: est enim monstrum possibile, sed non est conueniens, cum conclusum igitur fuerit, quod Deum incarnari est conueniens, monstrum erit simul, quod est possibile. Rursum si perspexeris quod ly. *conueniens*, absque quacumque determinatione in hoc titulo ponitur (dum non apponitur aliqua limitatio; puta, ad hoc uel illud secundum hanc uel illam rationem, aut aliquid huiusmodi) uidebis, quod quaestio praeter

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari.

AD PRIMVM sic proceditur.
AVt, q̄ nō fuerit cōueniens, Deū incarnari. Cū. n. De^o ab eterno sit ipsa essentia bonitatis, sic optimū est ipsum esse sicut ab eterno fuit: sed Deus ab aeterno fuit abiq; omni carne, ergo conuenientissimū est, ipsum nō esse carni unitum. Non ergo fuit cōueniens, Deum incarnari.
¶ 2. Praet. Quae sunt in infinitū diuinitas, in cōuenienter iunguntur: sicut in cōueniens iūctura esset, si quis pingeret imaginē, in qua humano capiti ceruix iūgeretur

d. 3. r. q. 1. ar. 1. 2. Et c. 6. c. 40. 49. 53. 54. 55. 58. op. 2. 5. 8. 6. & op. 3. c. 207. & 209.

Tertia S. Thomae. A tens

vens de contingentia incarnationis non ad hunc vel illum finem aut effectum, sed absolute est: & propterea ex propriis Dei, & incarnationis absolute decidenda est questio ista. Cuius sententia est, an Deum fieri hominem, etiam secundum carnem fuerit conueniens.

In eodem tituli 1. ar. dubium occurrit: quia auctor uidetur inchoare istum articulum, debet inquiri, an Deum incarnari sit possibile: tum quia ista quod non debet in discussa relinquatur, sed in proprio loco tractari: contra autem possibile esse negatur, licet prius, quia conueniens, cum sit conueniens, & innata sit nobis uia ex coloribus procedendi, ut dicitur in 1. Phyl. tum quia auctor ipse non solus in principio 3. sent. inchoat a possibili, cur ergo non inde incipit in hoc opere?

Ad hoc dicitur, quod quia nulla scientia probat summum subiectum, sed supponit illud ut patet in 1. Post. & huius libri subiectum proprium est Iesus Christus, hoc est Deus incarnatus: ideo ars ipsa exegit, ut non quaeretur hic, an possibile sit Deum incarnari: hoc non esset liberum istum non presupponere Deum incarnatum. Nec tamen omnino indiffusa dubitatio hec relicta est; sed tractando conuenientiam incarnationis ex natura ris extremorum, Dei & humane nature (ut in hac littera sit) excluditur impossibilitas incarnationis, & manifestatur simpliciter dictum est conuenientia eiusdem: ita quod sub titulo conuenientie satisfactum est, & a terie de possibilitate incarnationis, & articulo procedendi. Quod autem in 3. sent. auctor inchoauerit a possibilitate, non obstat proposito: quia in illo opere non erat ipsa ordinatio doctrinae, sed ut commentator questionem emergentem mouebat, hic autem ipse auctor est ordinis doctrinae: & ideo articulo procedens supponit Deum incarnatum, & quaerit de illius conuenientia.

In corpore istiusdem 1. ar. vnica est conclusio rursus questio. Conueniens fuit Deum incarnari. Probatur. Vnicuique rei conueniens est, quicquid competit illi secundum rationem suae nature, ergo Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationem boni, ergo Deo conueniens est summo modo se coniungere creature, ergo conueniens fuit Deum incarnari. Antecedens manifestatur ex hoc, quod ratiocinari conuenit homini, quia secundum rationem suae rationalis nature competit. Prima uero consequentia probatur: quia ipsa natura Dei est essentia bonitatis, ut Dion. dicit. Secunda autem consequentia probatur: quia ad rationem summi boni spectat summo modo se coniungere creature. Quod probatur: quia ad rationem boni spectat se coniungere alijs. Tertia denique consequentia probatur: quia hoc, quod est summum bonum, seu Deum summo modo se coniungere creature, maxime fit per hoc, quod naturam creatam se sibi coniungit, ut ex Verbo, anima, & carne, una fiat persona, ut Aug. dicit. Hic est planus processus lre.

In antecedente huius processus hoc solum notandum occurrit, quod propter sui claritatem in littera manifestatur in una sola natura, cum potuisset inducte manifestari in omnibus: scilicet enim fuit inchoasse inductionem in re iam manifesta.

In primo consequente, scilicet Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationem boni, memento distinguere quod aliud est loqui de ratione boni, & aliud de ratione talis boni, puta, angelici, & Ielisi, humani, leonini & aliorum specialium bonorum. Multa namque sunt, quae spectant ad rationem talis boni, quae non spectant ad rationem boni absolute: latere siquidem ad bonitatem canis, ratiocinari ad bonitatem hominis, moueri ad bonitatem caeli, & sic de alijs proprijs bonis creaturarum spectant: & tamen nihil horum spectat ad rationem boni simpliciter, & propterea nihil horum conuenit Deo: sed quicquid pertinet ad rationem boni non limitati ad hanc uel illam naturam creatam, sed absolute considerati, tum conueniens est attribui Deo, quia natura Dei est ipsa bonitas.

Circa secundam conuenientiam, scilicet ergo Deo conueniens est summo modo se coniungere creature probationem, scilicet quia ad rationem boni pertinet, ut se alijs communique. Et dubium primo occurrit: quia communicare se alijs, nullam perfectionem importat: alioquin Deo ab aeterno, dum se non communicauit alijs defuisset aliqua perfectio, quod est impossibile: quod autem nullam perfectionem importat, non spectat ad rationem boni,

cui nihil preter aut extra boni latitudinem conuenire fas est, non recte igitur assumitur, quod communicare se alijs pertinet ad rationem boni.

Circa eundem sequela probationem eandem dubium secundum do occurrit: quia inefficax inuenitur, quoniam transitur ex naturali conditione boni ad uoluntariam boni conditionem. Quod non licere patet ex eo, quod uoluntaria libera a bono procedunt: non enim inferuntur ex naturalibus, utpote necessarijs & alterius ordinis, non ergo ex qua cumque Dei naturali conditione potest efficaciter inferri aliquid opus ipsius liberum, ut patet. Manifestatur autem hunc errorem in hoc passu interuenire: quia ex spectantibus ad rationem boni inferuntur summum bonum, ac per hoc Deum communicare seipsi creaturae. Constat enim quod pertinentia ad rationem boni conueniunt ipsi bono & Deo naturaliter, & quod communicare se ipsum conuenit Deo summo bono libere: non recte igitur procedit sum est in littera.

Ad primum dubium dicitur, quod licet possit distinguere conuenientiam in actu (quae in Deo est sua substantia) & secundum quod importat illationem effectus ad extra, ut in 1. lib. patuit: quia tamen non oportet in proposito ad hanc recurrere, sed quod simpliciter est, quod communicare se alijs non importat perfectionem, & probatio eius non ualere eo, quod non ponit perfectionem in communicante, inferens ergo non importat perfectionem in actu, quod importat perfectionem, & non in communicante, sed in illis, quibus communicatur. Et uere sic est, nam bonum conuenit seipsi alijs, datur quod nullam addat perfectionem bono conuenienti seipsi: necessario tamen perfectionem ponit in illis alijs, quibus se ipsum communicat, & ad naturam boni spectat conueniens se seipsi alijs, non ut ipsum communicans sit melius, sed ut alia bonificentur per ipsum, & propterea ratio licere uerum assumitur, & optime procedit ad intentum.

Ad secundum dubium dicitur, quod cum bonum sit unum transcendentium & comprehendat sub se non solum bonum secundum esse naturae, sed etiam bonam uoluntatem, ac per hoc abstractat ab utroque essentia & causandi modo, per modum naturae uel uoluntatis: consequens est quod, quod pertinetur dicitur ad rationem boni, non minus quam ipsum bonum & illius ratio abstractat a modo naturae uel libertatis, ac per hoc communicare se ipsum pertinere ad boni rationem, intelligendum est non determinate per modum naturae, aut libere, sed eorum, & indeterminate, ut in uoluntate uel uoluntate, secundum illius modum, unde & in littera non concluditur aliquis duorum modorum communicandi se: sed ab solute, quod communicare se ipsum creature, supremo modo (siue hoc fiat naturaliter, siue libere non exprimeudo) spectat ad summum bonum, & a ratione, quia si bono conuenit communicare se, consequens est, quod magis bono conuenit magis communicare se: & consequenter summo bono conuenit summo communicare se: ualde patet, quod non inferuntur uoluntarium, ex naturali: sed commune ex communi.

In tertia consequentia memento primo formaliter intelligere terminos, distinguendo de creatura uel de creatura tali, puta, homine, angelo uel ego, & non est hic sermo de creatura tali, sed de creatura absolute, cui assumit, quod summo bono conuenit summo modo se coniungere creature. Notare secundo uerba, & signate mysteria ex summo modo communicare se creature, inferuntur in carnationis conuenientia. Tribus namque modis plusquam genere diuersis Deus qui est ipsum summum bonum, in eligi potest conuenire se ipsum creature. Primo, quasi naturaliter communicando se ipsum, & sic communicauit se ipsum uniuerso, creando & conseruando libere uniuersum. Secundo, super naturaliter communicando se ipsum, & sic communicauit se ipsum uniuerso, eleuando omnes intellectuales & rationales substantias in consortium diuinae naturae per gratiam: cuius non solum capaces gratuita benignitate effecti: sed etiam actualiter participes ab initio, ut in 1. lib. auctor ex Augustini auctoritate deduxit. Est autem inter hos duos modos tanta distantia, quod iuxta primum modum disti-

li. 3. c. 1. illi

Epist. 2. ad mediam. 1. lius, tom. 1. inter opus Aug.

3. di. 2. ar. 2. c. 1. ad 2.

ca. 1. illi

cap. 1. princ.

li. 3. c. 1. ar. 1. q. 1.

tiam, scilicet uniri Deo in persona, non fuit conueniens carni humanae secundum conditionem suae naturae, & non habetur affirmatiua in conuenientia. Et merito, quia uerè negatur de quacumque creatura conuenientia, & quacumque naturalis potentia ad unionem personalem cum Deo: falso tamen affirmaretur repugnantia aut inconuenientia ad huiusmodi unionem, quoniam neutram partem sibi creatura uendicat. Creatura enim secundum naturam suam conditionem

ARTICVLVS II.

Utrum necessarium fuerit ad reparationem generis humani uerbum Dei incarnari.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur, quod non fuerit necessarium ad reparationem humani generis, uerbum Dei incarnari. Verbo enim Dei, cum sit Deus perfectus (ut in primo habuitur est) nihil uirtutis per carnem assumptam accreuit. Si ergo uerbum Dei incarnatum humanam naturam reparauit, et absque carnis assumptione eam potuit reparare: ¶ 2. Praeterea. Ad reparationem humanae naturae, quae per peccatum lapsa erat, nihil aliud requiri uidebatur, quam quod homo satisfaceret pro peccato: sed hoc, ut uidetur, satisfacere potuit pro peccato: non enim Deus ab homine plus requirere debet, quam possit: & cum pronior sit ad miserendum, quam ad puniendum, sicut

etiam accepta secundum totam rationem meriti in ea fuit bonum finitum: quia non erat bonum increatum, nec per consequens acceptum a Deo infinite ex parte obiecti: quia non fuit Deus beatus amando illam passionem, sicut est beatus amando essentia suam. Arguitur etiam, quia infinitas offensae non est infinitas simpliciter, sed secundum quid, ergo non satisfaciens infinitum simpliciter, ut est filius Dei, sed infinitum secundum quid exigit: quilibet autem homo amans Deum ex gratia seu charitate, est sic operans infinitum secundum quid, ut patet. Non ergo ex infinitate offensae Dei inferri potest efficaciter infinita efficacia satisfaciens, sic quod sit suppositum diuini, ac per infinitum simpliciter quod tamen in litera fit.

hominem imputat ad poenam actum peccati, ita imputare debet ad meritum actum contrarium. Non ergo fuit necessarium ad reparationem humanae naturae, uerbum Dei incarnari.

¶ 3. Praeterea. Ad salutem hominis praecipue pertinet, ut Deum reueretur: unde dicitur Malach. 1. Si ego pater, ubi honor meus: si dominus, ubi timor meus? sed ex hoc ipso homines Deum magis reueretur, quod cum considerant super omnia eleuatum, & ab hominum sensibus remotum: unde in Psalm. 112. dicitur, Excelsus super omnes gentes dominus, & super caelos gloria eius. & postea subditur, Quis sicut dominus Deus noster? Quod ad reuerentiam pertinet. Ergo uidetur non conuenire humanae salutis, quod Deus nobis similis fieret per carnis assumptionem.

SED CONTRA, illud, per quod humanum genus liberatur a perditione, est necessarium ad humanam salutem: sed mysterium di-

peccatis humanae naturae, nec ipsiusmet peccasset. Antecedens patet: quia Deo & parentibus non potest reddi aequiualens, ut dicitur 8. Eth. Consequencia est nota: tum quia redditio aequiualens oportet quod sit de non alias debito illi, cui redditur: tum quia, si actus Christi non sufficit ad adequandum beneficia, constat quod nihil superest sibi, quo possit aliorum culpas adequare. Et quia Durandus in uerbis istis insinuat se loqui de Christo secundum quod homo, quasi abstracto a supposito diuino, patet oppositum esse de mente eius, dicit in 4. sent. di. 15. q. 1. tam tertium, quam quartum hic dictum impugnans dicit. Quidam dicit, quod licet homo ex se non possit satisfacere reddendo aequiualens: potest tamen ex hoc, quod sibi coicitur meritum passionis Christi, quod fuit aliquo modo infinitum: sed primum, quod nullus possit reddere aequiualens simpliciter, uidetur melius dictum: quia nec ipse Christus secundum quod homo, potuit Deo reddere aequiualens beneficijs acceptis. cum ergo quicquid erat in Christo secundum humanam naturam esset totum obligatum Deo, & ei debitum, non potuit esse satisfactio de condigno pro quocumque peccato, considerando naturam operis vel rei: sed solum secundum gratitiam acceptationem Dei. haec ille. Vbi patet ex hoc ipso, quod impugnat positionem dicentem, quod satisfactio Christi est infinita, quod non loquitur de Christo secundum quod homo, abstracto a supposito diuino: quoniam positio illa tenet infinitate esse in opere Christi humano quidem, sed ratione suppositi, cuius est operari: sed loquitur de Christi satisfactio, quam mediante natura assumpta efficit, tam gratias agendo, quam ad adequandum peccata. ¶ Contra quartum dictum, quod omnis alia satisfactio efficax est ex satisfactioe Christi, occurrit ipsemet auctor in 4. sent. dist. 15. q. 1. artic. 2. ad primum, dicens. Alij dicunt, quod etiam quantum ad auersionem, pro peccato satisfieri potest, uirtute meriti Christi, quod quodammodo infinitum fuit. Et in hoc idem reddit quod prius dictum est, scilicet quod non potest satisfacere secundum aequalitatem, sed secundum acceptationem diuinam: quod per fidem mediatoris gratia data est creditibus: si tamen alio modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modum praedictum. Vbi patet quod auctor idem dat iudicium de satisfactioe mea, siue habeam gratiam per fidem Iesu Christi, siue aliunde habere gratiam, ac per hoc non fit ex satisfactioe Christi satisfaciens simpliciter, sed solum secundum acceptationem, cuius oppositum hic docere uidetur. Et similiter non fit ex satisfactioe Christi efficax, cuius oppositum expresse hic docet.

¶ Ad horum euidentiam aduertendum est, quod quaestio de satisfactioe pro peccato tria habet in hoc opere loca, primum est hic, ubi de necessitate incarnationis per reparatioe humano genere tractat. Secundus est inferius, ubi de necessitate passionis Christi tractat. Tertius

3. di. 4. q. 3. ar. 1. ad 3. & 4. ad 3. & di. 43. ar. 2. q. 2. ad 1. & 4. con. c. 55. 2. Et Pl. 45. 2. par. q. 4. 2. ubi 2.

¶ Super questionis prima articulum secundum.

In ti. ar. 2. nota quod in hoc articulo non queritur absolute, an Deum incarnari fuerit necessarium, sed in 1. ar. fuit quaestio de incarnationis conuenientia absolute, sed queritur hic de necessario ad certum finem, scilicet reparationem humanam: supponitur enim hic genus humanum lapsum perdidisse salutem suam, & queritur an ad reparationem ipsius necessarium fuerit Deum incarnari. Et scito, quod quaestio ista tractatur a magistro sentiarum in 3. sent. dist. 20. respectu tamen passionis Christi. ¶ In corpore ar. quatuor sunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de necessitate ad aliquem finem. Secundo, iuxta primum membrum ponitur prima conclusio negatiua, & probatur ex ratione diuinae potentiae. Tertio, iuxta secundum membrum ponitur secunda conclusio affirmatiua, & probatur simul cum prima auctoritate Aug. Quarto, probatur sola secunda conclusio tripliciter. Primo, de utilitate ad promotionem ad bonum quintuplex, scilicet fidei, spei, charitatis, operis recti, & diuini consortii. Secundo, de utilitate remotiua mali etiam quintuplicis, scilicet uirtutis diabolicae, deiectionis propriae, praesumptionis, superbiae, seruitutis peccati. Tertio, quia sunt plurimae aliae incomprehensibiles homini utilitates. Et contextus litera clarus est ualde.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 2. ar. dubia multa occurrunt circa multa ibi dicta, dicuntur siquidem ibi quatuor. Primo, quod purus homo non potuit sufficienter adequando culpam commissam satisfacere pro peccato. Secundo, quod una huius ratio est quia peccatum contra Deum commissum habet quandam in finitatem ex officio diuinae maiestatis. Tertio, quod satisfactio Christi est perfecta secundum adaequationem ad culpam commissam. Quarto, quod omnis puri hominis satisfactio efficaciam habet a satisfactioe Christi. Et horum singula suas habent obiectiones.

¶ Contra primum siquidem arguit Scotus in 4. sent. di. 15. q. 1. satisfactio est redditio aequiualens pro aequiualens: sed quantum malum fuit auersio a Deo per peccatum, tantum bonum est conuersio ad Deum per charitatem, ergo purus homo potuit aequiualens reddere. Praeterea, quantum bonum natum fuit in esse actui meo, tantum bonum & non plus abstulit peccatum meum, & tantum bonum potest in esse actui secundo, ergo, per illum actum omnino aequiualens redditur. Tertio, Deus de potentia absoluta potuisset dare peccatori post attritionem tanquam dispositionem & meritum de congruo gratiam, per quam motus eius fieret contritio, & sic per satisfactioem aequiualens deleuisset peccatum; quia per illum actum redderet Deo aequiualens illi bono, quod abstulit peccatum. Affert quoque Capreolus in lib. 1. dist. 4. argumentum Aureoli: sed in idem redit cum dictis.

¶ Contra secundum dictum, scilicet quod infinitas offensae causat impossibilitatem satisfaciendi puro homini, arguit Scotus ibidem. Si infinitas in peccato prohibet satisfactioem possibilem, etiam prohiberet eam positam in passione Christi, quia passio Christi

Tertius est in tractatu de sacramento poenitentiae, ubi de tertia illius parte, quae satisfactio est, tractandum est. Et in hoc ultimo loco de satisfactione pro peccato actuali directè tractandum est: in primis autem duobus communis tractatur, quia de satisfactione etiam pro peccato originali tractatur. Vnde in

presenti littera duas rationes auctor attulit ad ostendendum, quod purus homo satisfacere non potuit pro peccato, quarum prima directè respicit peccatum originale: secunda autem communitè de peccato sub quo tam originale, quam actuale, quod est simpliciter peccatum (quod constat solum esse morale) comprehenditur, loquitur. hinc fit, ut onus hoc in loco acceperim differendi de satisfactoris sufficientia, non enim ratione secundam litteram: & conclusionem illius pertransire potui sine huiusmodi discussione. Et nisi objectiones argumentum exigerent, conclusionem ut ex illa secunda, quae impugnatur, rationem tantum tractarem, nec immiscerem vinculum de debito gratitudinis vinculo satisfaciendi, sicut nec auctor hic miscet, sed referentem hanc tractari de poenitentia. Vnde, ut objectionibus fiat satisfactoris, & de hoc, quantum oportet hic scire. Et quoniam in primo dubio auctor non videtur intellexisse, ideo sensus litterae praedecelerandus est. Purus homo in hac quaestione intelligitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino supposito, sed etiam per exclusionem diuinae misericordiae gratificantis opus hominis ad hoc, quod Deum acceptum sit. Probo singula ex littera. Exclusio diuini suppositi patet, quia purus homo distinguitur contra Christum Deum, & hominem. Exclusio diuinae misericordiae gratificantis opus ad hoc, quod sit acceptum, patet, quia satisfactio per aequalitatem distinguitur contra satisfactionem per gratiam acceptantis. Ex hac enim distinctione iuncta prima patet, quod cum dicitur, Purus homo satisfacere non potest secundum aequalitatem pro peccato, & similiter quod Christus satisfacere potest pro peccato secundum aequalitatem: sensus est, quod seculata misericordia Dei acceptantis opus alicuius pro satisfactione, loquendo de uiribus puri hominis, & uiribus Dei & hominis, purus homo non potest satisfacere: Deus & homo potest satisfacere. Et licet hic sensus sit sufficienter probatus ex littera, & manifestus sit ex hoc, quod est uere formalis de puro homine, ut satisfactor ipsi Deo pro peccato, & de Deo & homine ut satisfactor Deo pro peccato: amplius etiam manifestatur auctoritate auctoris in 4. sententia, distinctione 15. quaestione prima, articulo secundo ad primum, ubi habet haec uerba. Sicut offensa habuit quandam infinitatem diuinam maiestatis: & satisfactio accipit quandam infinitatem ex infinitate diuinae misericordiae, prout est gratia informata, per quam Deo acceptum redditur, quod homo reddere potest, haec ille. Vbi clare uidet, quod diuina misericordia gratificans satisfactione e regione ponitur contra id, quod homo reddere potest, & quod constat per misericordem gratiam satisfactionis uim assequi, & satisfactionem etiam infinitam quodammodo esse. Confirmaturque idem sensus ex diuino Theologiae compendio ad fratrem Rainaldum in 2. part. in capit. 16. Vnde patet primo, quod omnia argumenta inferentia, quod homo concurrere gratia, seu charitate potest satisfacere pro peccato, non sunt contra auctorem intellectum: sed contra ipsum non uere, nec formaliter intellectum. Patet secundo differentia aliorum ab auctore. nam alii doctores charitatem seu gratiam ad satisfactionem concurrentem, ex parte hominis satisfactoris posuerunt: & ideo dixerunt purum hominem posse pro peccato satisfacere. Auctor uero gratiam, & charitatem ex parte diuinae misericordiae gratificantis, ac per hoc acceptantis opus humanum posuit, hominemque purum cum suis uiribus, & similiter Deum & hominem cum suis uiribus ex parte satisfactoris posuit: & ideo dixit illum non posse, Christum uero posse satisfacere. Et salua illorum concordantia, dupliciter reprehensibiles sunt

& quia contra positionem auctoris apposuerunt suam ut contrariam, in quo inonstratur non penetrasse eos hanc positionem: & quia non formaliter de puro homine, & de Deo homine ut satisfactoribus simpliciter, vel secundum acceptationem diuinae misericordiae locuti sunt, ut auctor fecit: & propterea tanquam

rat humanam naturam multis alijs modis reparare. Secundo autem modo necessarium fuit, Deum incarnari ad humanam naturam reparationem. Vnde Augustinus dicit 13. de Trini. cap. 10. Verum etiam ostendamus, non alium modum possibilem Deo defuisse (cuius potestati omnia aequaliter subiacent) sed sanandae miseriae nostrae conuenientiore alium modum non fuisse. Et hoc quidem considerari potest, quantum ad promotionem hominis in bonum. Primo quidem, quantum ad fidem, quae magis certificatur ex hoc, quod ipsi Deo loquenti credit. Vnde Augustinus dicit 11. de ciui. Dei. Ut homo fidentius ambularet ad ueritatem, ipsa ueritas Dei filius homine assumpto constituit atque fundauit fidem.

ius bonum potens illi inesse, quam possit secundo reponere in seipso, quia ut meus actus est peccatum mortaliter tollens charitatem, & ut meus actus numquam poterit charitate informari, iuxta illud Olee 13. Perditio tua ex te, salus autem ex me. Et propterea cum dicitur, tantum bonum potest inesse actui secundo, negetur loquendo de actu secundo, ut est hominis, ut distinguitur contra Deum gratificantem, nam loquendo de homine, ut includit actum gratificantem, satisfaceret quidem secundum acceptantis gratiam, & non secundum aequalitatem eius, quod redditur. Ad tertiam dicitur admittendo casum, & subiungendo, quod in tali casu, quia gratia se tenet ex parte Dei, cui satisfactio fieri debet, ideo non esset satisfactio ex parte hominis: sed ex parte Dei acceptantis per suam gratiam, ut dictum est. Et ratio est, quia satisfactio peccatoris sufficiens simpliciter, habet non pro principio, sed pro termino recuperationem diuinae placationis: quia ad hoc constat satisfactionem pro offensa illata alicui ordinari, alioquin non reparatur amicitia per satisfactionem. Est ergo charitas per satisfactionem acquirenda ab ipso Deo, & non praesupponenda: & si eius praesumptionem misericordem praesupponis, iam non est satisfactio, nisi ex misericordia praesumentis, ut sit sufficiens satisfactio: homo autem satisfactio distinguitur contra satisfactionem per aequalitatem. Vnde idem est satisfactori concedere gratiam, quia actus suus fiat satisfactio, & satisfactionem illius insufficientem, ex misericordia acceptantis. Et est implicatio in adiecto, dicere, quod homo potest satisfacere simpliciter Deo pro commisso peccato, & quod hoc potest per charitatem ex diuina misericordia faciente de atrito contritum: quia ipsum informari charitate ex gratia Dei constituit, non praesupponit satisfactionem, ac per hoc satisfactio talis non est sufficiens, nisi ex acceptatione diuina, quae distinguitur contra satisfactionem simpliciter.

Ad secundi quoque, dubij obiecta, ex eadem radice patet responsio, quantum ad sensum litterae: nam infinitas offensa ex hoc, quod Deus est offensus, causat impossibilitatem satisfaciendi simpliciter in puro homine, ut dictum est, sed excludit diuinum suppositum, & diuinam misericordiam gratificantem. Quantum autem ad id, quod obiecto Scoti tangit de infinitate meriti, seu satisfactionis Christi, in sequenti dubio explicabitur.

Ad altera uero objectionem directè contra rationem litterae respondetur, quod infinitas offensa licet sit infinitas non simpliciter, hoc est in genere entis, sed quaedam, hoc est in genere mali: est enim offensa Dei malum infinitum, sicut linea infinita esset quantitas infinita. Et huiusmodi infinita si appellentur infinita pro quid, quia distinguuntur contra ens infinitum simpliciter, quod est solus Deus, conceditur, quod infinitas offensa est infinitas in quid: & quod ipsam adaequaret infinitas etiam in quid actus charitatis in Deo, si satisfactor aliquis ex propriis uiribus posset talem actum exhibere Deo offenso. Sed quia non solum purus homo, sed nec quaecumque pura creatura ad hoc se potest extendere: ideo oportet, satisfactorem esse infinitum simpliciter, qui, lex propriis uiribus possit actum infinitum secundum quid adaequarem offensam.

Tertia S. Thomae. A 3 infinitam

clarum sententiam non aliter probauit, quam clarissima uere est formaliter intellecta. Ad primi ergo dubij objectionem ex Scoto dicitur, quod antecedens est uerum: ut patet ex allegatis uerbis auctoris ex 4. sent. sed consequentia negatur: quia quod est de puro homine ut satisfactore per aequalitatem, excludendo diuinam gratificationem acceptantis: consequentia autem infert de homine, non excludendo, sed includendo diuinam misericordiam acceptantis per gratiam, ut patet. Ad secundum dicitur, quod formaliter loquendo, actus meus, ut me, naus est tollere legem maius bonum potens illi inesse, quam possit secundo reponere in seipso, quia ut meus actus est peccatum mortaliter tollens charitatem, & ut meus actus numquam poterit charitate informari, iuxta illud Olee 13. Perditio tua ex te, salus autem ex me. Et propterea cum dicitur, tantum bonum potest inesse actui secundo, negetur loquendo de actu secundo, ut est hominis, ut distinguitur contra Deum gratificantem, nam loquendo de homine, ut includit actum gratificantem, satisfaceret quidem secundum acceptantis gratiam, & non secundum aequalitatem eius, quod redditur. Ad tertiam dicitur admittendo casum, & subiungendo, quod in tali casu, quia gratia se tenet ex parte Dei, cui satisfactio fieri debet, ideo non esset satisfactio ex parte hominis: sed ex parte Dei acceptantis per suam gratiam, ut dictum est. Et ratio est, quia satisfactio peccatoris sufficiens simpliciter, habet non pro principio, sed pro termino recuperationem diuinae placationis: quia ad hoc constat satisfactionem pro offensa illata alicui ordinari, alioquin non reparatur amicitia per satisfactionem. Est ergo charitas per satisfactionem acquirenda ab ipso Deo, & non praesupponenda: & si eius praesumptionem misericordem praesupponis, iam non est satisfactio, nisi ex misericordia praesumentis, ut sit sufficiens satisfactio: homo autem satisfactio distinguitur contra satisfactionem per aequalitatem. Vnde idem est satisfactori concedere gratiam, quia actus suus fiat satisfactio, & satisfactionem illius insufficientem, ex misericordia acceptantis. Et est implicatio in adiecto, dicere, quod homo potest satisfacere simpliciter Deo pro commisso peccato, & quod hoc potest per charitatem ex diuina misericordia faciente de atrito contritum: quia ipsum informari charitate ex gratia Dei constituit, non praesupponit satisfactionem, ac per hoc satisfactio talis non est sufficiens, nisi ex acceptatione diuina, quae distinguitur contra satisfactionem simpliciter.

Arifl. 5. metaph. ext. 6. tom. 3.

Li. 13. ca. 10. non longe a princ. to. 3.

Lib. 11. ca. 2. a med. to. 5.

infinitam fm quid, exhibere Deo. Et ideo optime, & efficaciter F in litera ex infinitate offensae Dei inferitur, quod oportet satisfactoriam simpliciter esse non solum hominem, sed etiam Deum, vt sic ex propriis viribus exhibeat actum infinitae efficaciae.

¶ Ad tertium dubium respondetur, quod actiones Christi humane, scilicet amare Deum, uoluntarie pati, & humiliter di, habent duas conditiones. Altera est, quod sunt res quaedam creatae, & sic sunt finita entia simpliciter: non enim sunt Deitas. Altera est, quod sunt tres personae diuinae, vt proprii suppositi cuius sunt, & sic sunt infinita entia personaliter: & sunt infinitae efficaciae in tali genere, puta, meriti seu satisfactionis, ex hoc ipso, quod sunt opera ipsius Dei, vt proprie personae exercentis opera illa. Et ex hoc patet primo solutio obiectionis secunda in dubio praecedenti, nam passio Christi licet fuerit bonum finitum essentialiter: fuit tamen bonum infinitum personaliter, & propterea fuit infinita efficacia in satisfaciendo: nullum autem cuiuscumque purae creaturae meritum est infinitum personaliter. Patet deinde huius certum dubium veritas: quoniam ex hoc ipso, quod persona Christi soluit pro peccato, satisfactio ipsa est in finita personaliter, ac per hoc adaequans offensam infinitam ex infinitate maiestatis offensa. Et sicut adaequat offensas totius mundi contra diuinam maiestatem: ita adaequat beneficia collata toti vniuerso a Deo gloriosissima quae actio Christi ex hoc ipso, quod est infinita personaliter, sufficiens est ad adaequandam, & excedendum omnia tam naturae assumptae, quam reliquo vniuerso collata beneficia: & similiter ad excedendum offensas totius mundi in Deum: quoniam quanto maior est satisfactor, aut gratiarum actor, tanto efficacior est. Si ergo in infinitum excedit omnes peccatores, & omnes creatas res, consequens est, quod sufficiat pro omnibus, & excedat omnia. Vnde Christus sufficienter gratias agit Deo pro omnibus beneficiis suae humanitati collatis: & satisfecit pro peccatis totius mundi ex hoc ipso, quod persona diuina agebat gratias, & satisfaciebat: quia persona diuina excedit in infinitum haec omnia. Et nihil obstat, quod persona diuina mediante humana natura haec operabatur: nam humana opera, supra hominem operabatur diuine scilicet, vt inferius clare patebit, cum de infinitate operum Christi, & modo operandi eiusdem erit sermo. Et licet ad Deos, & parentes non possit reddi aequalens a creatura: potest tamen reddi aequalens a diuina persona incarnata. Et rursus licet quanto magis creatura gratias agit Deo, tanto magis Deo obligetur, quia ipsa gratiarum actio noui

est beneficium, quod tunc accrescit creaturae ex diuina largitate: quia tamen in personam diuinam in se nullum redundat beneficium ex gratiarum actione, sic nec vllum est sibi a principio incarnationis praestitum beneficium: ideo ipsa ex hoc ipso, quod humanos actus diuinos personaliter exhibet Deo, omnia creaturae sufficienter adaequat & excedit. Vbi scito, quod quia

Vnde Aug. dicit in li. de vera relig. ¶ Demonstrat nobis Deus quod excelsum locum inter creaturas habeat humana natura, in hoc quod minibus in vero homine apparuit. Et Leo Papa dicit in sermone de nati. * Agnosce o Christiane dignitatem tuam: & diuinae confors factus naturae, noli in veteri vilitate degeneri conuersatione redire. Tertio, quod ad presumptionem hominis tollendam, gratia Dei nullis meritis praecedentibus in homine Christo in nobis commendat, vt dicit in 13. de Tri. ¶ Quarto, quod superbia hominis, quae maxime impedimento est, ne inhereatur Deo, per ranciam Dei humilitate redargui potest: sanari, vt dicit Aug. ibi. ¶ Quinto, ad liberandum hominem a seruitute peccati, quod quidem, vt Aug. dicit in 13. de Trin. ¶ fieri debuit sic, ut diabolus iustitia hominis Iesu Christi superaretur, quod factum est Christo satisfaciendo pro nobis. Homo autem purus satisfaciendo non poterat pro toto humano genere: Deus autem satisfaciendo non debebat: vnde oportebat Deum, & hominem esse Iesum Christum. Vnde Leo Papa dicit in sermone de nati. * Suscipitur a virtute infirmitas, a maiestate humilitas, vt quod nostris remedijs cogrueret, vnde atque idem Dei, & hominum mediator, & mori ex vno, & resurgere posset ex altero. Nisi enim cisset verus Deus, non afferret remedium: nisi esset verus homo, non preberet exemplum. Sunt autem & aliae plurimae utilitates, quae consequuntur, supra apprehensionem sensus humani.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit secundum primum modum necessarii, sine quo ad finem perueniri non potest. AD SECUNDUM dicendum, quod alia satisfactio potest dici dupliciter sufficiens. Vno modo perfecte, quae est

simpliciter, sed secundum acceptationem, quia charitas se tenet ex parte Dei acceptantis, & communicatio satisfactionis Christi misericorditer mihi fit, non transferendo aequalitatem simpliciter in meam satisfactionem, sed plus & minus, participantem Christi satisfactionem constituendo: ideo non est sensus huius litterae, quod satisfactio mea habeat efficaciam aequalitatis simpliciter ex satisfactione Christi, vt obiectum eius est sensus, quod habet ex satisfactione Christi efficaciam, sicut imperfecta participatio habent a perfectis esse, & posse: sicut ignita habent ab igne efficaciam. Nec in 4. sententia auctor contrarium dicit: sed dicit hoc, quoniam docet, quod quantum ad hoc, quod est, satisfactio mea non esse sufficientem simpliciter, sed per acceptationem diuinam, in idem redit, dicere, quod satisfactio mea est ex charitate, & ex communione passionis Christi. Et hoc vnum est: quia ex neutro capite redditur sufficiens in se simpliciter. Cuius fidei aut quoque ibidem auctor satisfactionem meam, vt est ex merito Christi per communionem gratiae, & charitatis: & ideo dixit quod

li. 13. cap. 10. non procul a prin. tom. 3.

Capit. 4. in prin. tom. 3.

Eod. li. & c. 4. no procul a prin. tom. 4.

In ser. 9. circa princ. illius, & est serm. 13. in ordine. tom. 9.

In 3. ca. 17. circa princ. tom. 3.

Cap. 36. non procul a prin. cip. tom. 11.

In serm. 1. post med. illius, incipit hic sermo saluatoris etc.

Li. 13. ca. 10. ante med. tom. 3.

Eod. lib. & cap. habetur post med. ius. ¶ lib. 13. de Tri. cap. 11. tom. 3.

In serm. 1. post med. ius.

habent ab aeterno ex providentia divina, & non ex praedestinatione divina: sed praedestinatio quasi superueniens, sicut ordo gratiae superuenit ordini naturae, ordinat animam S. Petri in gloriam aeternam mediante gratia, &c. Et quoniam inter praesupposita a praedestinatione non solum sunt res naturales constituentes vniuersum secundum naturalem ordinem, sed etiam defectus in pure naturalibus, ut monstrat, & in animalibus, ut agriundines, & in rationalibus, ut ignorantia, & malum moris, quod est peccatum: ideo sicut, simpliciter loquendo, praedestinatio praesupponit providentiam vniuersi naturalis: ita simpliciter loquendo praesupponit praescientiam futurorum pertinentium ad ordinem vniuersi naturalem & defectuum in illo futurorum. Inter quae constat contineri peccata hominum: quoniam non spectat nostrum peccare ad ordinem naturae, quia ex nobis solis peccamus, ut patet, & auctoritate scripturae firmatur Osee 13. Peccatio tua ex te, Israel. Et hinc patet falsam esse Scoticam imaginationem, quod prius Petrus praedestinetur ad gloriam, quam prauideatur peccaturus: quoniam sicut prius praedestinetur Petrus secundum ea, quae secluso ordine gratiae sibi conueniunt, quam praedestinetur (quia prius prauideatur secundum futura sibi secundum ordinem simplicis providentiae divinae, quam secundum futura sibi secundum ordinem divinae praedestinationis) ita prius prauideatur peccaturus, quam praedestinetur, eadem ratione, quia scilicet Petrus peccare spectat ad ordinem divinae providentiae, & per superuenientem ordinem divinae praedestinationis aeternam punitione. Et si perspicacius res, qui de facto in vniuerso inveniuntur, ordines consideramus, videlicet ordinem naturae, ordinem gratiae, & ordinem Dei, & creaturae simul, videbimus, quod secundus supponit primum, & tertius praesupponit utrumque, & similiter praedestinato, & praesupponit primum praesupponitur a praedestinatione, & praesupponit secundum, & similiter praedestinato, & praesupponit tertium praesupponit praedestinationem, & praesupponit utriusque: ita quod Deus primo ordinavit vniuersum secundum ordinem naturae, & quoniam vniuersum secundum talem ordinem non attingit ad fruitionem diuinam, superaddidit ordinem gratiae: & quoniam talis ordo non pertingit ad visionem summo modo possibilem cum Deo, praedestinavit creaturam ad unionem personalem cum Deo. Quocirca cum peccata pertineant partim ad ordinem naturae, & partim ad ordinem gratiae, ut opposita illi, consequens est, quod praedestinatio Iesu Christi, ut sit filius Dei, praesupponat praesuppositos ordines in genere causa materialis.

¶ Vnde ad singula deveniendo, ad primum dubium dicitur, quod propositio illa est vera, ut declaratum est, & est ad propositum argumenti, quod praedestinationem Christi necessarium absque peccato arguebat. Responsio namque ad hoc non exigit, quod praedestinatio Christi supponat praescientiam gloriae Christi: sed requirebat, quod praesupponit praescientiam peccatorum, in quorum remedium Christus est praedestinatus: ordinatio namque medicinae praesupponit notitiam morbi.

¶ Ad secundum verò dubium dicitur, quod in hac responsione ad quartum argumentum, quae hunc dicitur, non erat reddenda ratio praedestinationis incarnationis in remedium peccati: sed sustinendum erat, quod cum praedestinate incarnationis necessitate fiat, quod praedestinata sit in remedium peccati. Et hoc manifestatur ratione, quia praedestinatio praesupponit praescientiam futurorum antecedentium, qualia sunt peccata, ut declaratum est. Et exemplo praedestinationis alicuius, puta Pauli mediante oratione alterius, puta, Stephani: quod exemplum si etiam quod ad praescientiam mediū intelligendum creditur, exponendum est, quod praedestinatio Pauli, quod ad conversionis effectum praesupponit praescientiam orationis Stephani, & sic de alijs, ut sic fit simile et quod ad hoc, quod praedestinatio incarnationis praesupponit praescientiam peccati humani.

¶ Ad tertium ex Scoto dubium dicitur, quadruplici vrendo distinctione. Prima est inter volitum, & volibile, nam aliud est illud esse magis volibile, & aliud est illud esse magis volitum: falsus enim omnium hominum est magis volibilis, em se, quam falsus aliquorum tantum, ut patet, quia longe maius est non tam esse magis bonum volitum a Deo, qui licet velit voluntate antecedere, omnes homines saluos fieri, non tamen vult voluntate beneplaciti salutem omnium, sed quorundam tantum hominum, ut patet. Non potest ergo ex hoc, quod aliquid ex parte obiecti secundum se est maius bonum, ac pro hoc magis volibile inferri, ergo est magis volitum a Deo. Secunda est inter magis, & prius natura volitum. Tertia est, inter prius natura, vel a quo non conuenitur consequentia, vel prius causalitate. Quarta est, inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuenitur consequentia, de facto vel possibili accipiendum, in prius natura, hoc est prius causalitate secundum aliquod genus causa, coincidunt prius, & magis secundum illud genus causa: volumus, n. prius & magis sanitate, quam purgationem secundum genus causa finalis: contra autem secundum genus causa materialis locando dispositiones ex parte materiae, & quia causa finalis est simpliciter, & absolute prior, ideo volumus simpliciter, & absolute prius, & magis sanitate. sed si sumatur prius natura, a quo non conuenitur consequentia (ut Scotus sumit in proposito) vere quarta distinctio inter sic prius volitum de facto, vel prius volitum de possibili: & dicitur, quod multorum ordinate volitorum, quorum vnum se habet ut finis, aliud ut medium, aliud ut effectus: illud, quod est finis, constat esse magis prius natura, hoc est causalitate volitum, & respectu divinae voluntatis loquendo, constat, quod est prius natura de possibili volitum, non autem quod sit prius natura volitum de facto, hoc est, constat, quod potest esse volitum illud sine medio, & effectum: non tamen constat, quod de facto sit a Deo volitum illud, sine tali medio, effectum, & occasione. Et hoc est, in quo deficiunt argumenta Scotica, quia ex magis, & prius causalitate, & prius natura secundum consequentiam uolito de possibili a Deo, inferunt uolitum esse a Deo de facto. At si assumatur, quod finis est magis, & prius natura secundum consequentiam de facto a Deo volitum, petitio principii committitur, quia assumitur probandum, quod enim cum ratione probari non possit (quia nemo nouit quae sunt Dei, nisi spiritus Dei) oportet ad scripturas sacras deuenire, si nosse volumus, quod de facto Deus ordinavit incarnationem futuram, sive Adā peccet, sive non. Nos, n. quia ex scriptura non habemus incarnationem nisi redemptiā, dicimus quod licet potuisset Deus velle incarnationem etiam sine redemptione futuram, de facto tamen non uult eam nisi, quia ipse non aliter reuelauit suam uoluntatem, quae ex sola ipsius reuelatione cognosci potest. Cum ergo primo arguitur, praedestinatio cuiuscumque ad gloriam praecedat ex parte obiecti, &c. dicitur quod propositio est simpliciter falsa, loquendo de praesuppositione peccati (ut patet ex dictis, quia praedestinatio ad gloriam praesupponit ordinem praedestinatam, in quo praesupponit peccatum. ¶ Ad

¶ 4. Præ. Praedestinatio Dei est aeterna: sed dicitur Rom. 1. de Christo, Qui praedestinatus est filius Dei in virtute, ergo etiam ante peccatum necessarium erat filium Dei incarnari, ad hoc, quod Dei praedestinatio impleteretur.

¶ 5. Præ. Incarnationis mysterium est primo homini reuelatum, ut patet per hoc, quod dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. quod Apo. dicit esse magnum sacramentum in Christo, & in ecclesia, ut patet Eph. 5. Sed homo non potuit esse praescius sui casus, eadem ratione qua nec Angelus, ut August. probat super Gen. ad litteram. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶ Sed contra est, quod August. dicit in li. de Verbis domini, * exponens illud quod habet Luc. 19.

libile inferri, ergo est magis volitum a Deo. Secunda est inter magis, & prius natura volitum. Tertia est, inter prius natura, vel a quo non conuenitur consequentia, vel prius causalitate. Quarta est, inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuenitur consequentia, de facto vel possibili accipiendum, in prius natura, hoc est prius causalitate secundum aliquod genus causa, coincidunt prius, & magis secundum illud genus causa: volumus, n. prius & magis sanitate, quam purgationem secundum genus causa finalis: contra autem secundum genus causa materialis locando dispositiones ex parte materiae, & quia causa finalis est simpliciter, & absolute prior, ideo volumus simpliciter, & absolute prius, & magis sanitate. sed si sumatur prius natura, a quo non conuenitur consequentia (ut Scotus sumit in proposito) vere quarta distinctio inter sic prius volitum de facto, vel prius volitum de possibili: & dicitur, quod multorum ordinate volitorum, quorum vnum se habet ut finis, aliud ut medium, aliud ut effectus: illud, quod est finis, constat esse magis prius natura, hoc est causalitate volitum, & respectu divinae voluntatis loquendo, constat, quod est prius natura de possibili volitum, non autem quod sit prius natura volitum de facto, hoc est, constat, quod potest esse volitum illud sine medio, & effectum: non tamen constat, quod de facto sit a Deo volitum illud, sine tali medio, effectum, & occasione. Et hoc est, in quo deficiunt argumenta Scotica, quia ex magis, & prius causalitate, & prius natura secundum consequentiam uolito de possibili a Deo, inferunt uolitum esse a Deo de facto. At si assumatur, quod finis est magis, & prius natura secundum consequentiam de facto a Deo volitum, petitio principii committitur, quia assumitur probandum, quod enim cum ratione probari non possit (quia nemo nouit quae sunt Dei, nisi spiritus Dei) oportet ad scripturas sacras deuenire, si nosse volumus, quod de facto Deus ordinavit incarnationem futuram, sive Adā peccet, sive non. Nos, n. quia ex scriptura non habemus incarnationem nisi redemptiā, dicimus quod licet potuisset Deus velle incarnationem etiam sine redemptione futuram, de facto tamen non uult eam nisi, quia ipse non aliter reuelauit suam uoluntatem, quae ex sola ipsius reuelatione cognosci potest. Cum ergo primo arguitur, praedestinatio cuiuscumque ad gloriam praecedat ex parte obiecti, &c. dicitur quod propositio est simpliciter falsa, loquendo de praesuppositione peccati (ut patet ex dictis, quia praedestinatio ad gloriam praesupponit ordinem praedestinatam, in quo praesupponit peccatum. ¶ Ad

* li. 13. c. 17. in princip. tom 1. ar. praed.

Aug. de ver. ho. in 1. 1. 1. 1. 1.

Lib. 11. c. 11. tom. 3. in ser. 36. & de ver. ap. post. ser. 1. tom. 10.

Art. 1. prae.

Trada. Ioan. Anst.

Ad secundum dicitur, quod ordinat volens prius natura, hoc est causalitate finali, & prius natura, hoc est secundum non consequentiam: de possibili tamen vult finem, & propinquius finem non autem de facto, quia stat est illo ordine, quod simul de facto velit con-

Ad tertium etiam patet ex dictis, quod stat Deum nolle de facto maximum bonum, nisi connexum tali minori bono.

Et similiter ad quartum dicitur, quod non de decet diuinam sapientiam disposuisse tam excellens bonum se facturam, nisi non occasionaliter peccata sitam misericordiam ad id promouente.

Ad quintum negatur sequela: quoniam, ut Apostolus dicit, predestinatio alios conformes fieri imaginis filij sui. Christus est ergo primus predestinatus de facto.

Ad sextum dicitur, quod non est absurdum Deum prius prouidisse leporem curulum, & mola futura, & reliqua ad naturam ordinem spectantia, quam predestinasse Christum: sicut non est absurdum Deum prius prouidisse leporem curulum, & mola futura, & reliqua ad naturam ordinem spectantia, quam predestinasse Christum.

Ad septimum restat dicens, quod cum dicitur: Nullus est predestinatus, quia alius prouidus est casus, propositio est vera, quia prouidus futuri casus Ade non est sufficiens causa predestinationis Christi: sed si supra prouisionem futuri casus Ade apponatur misericordia Dei volentis casum illum, ut finem computare, & per scriptum satisficere, iam habebitur, quod ideo Christus est predestinatus filius Dei: quia Deus vult satisficere pro casu humano. Nec ex hoc oportet gaudere de lapsu alterius, sed de misericordia Dei, qui alterius lapsum prouidum conuertit in alterius bonum.

Super questionis prime articulum quartum.

In articulo quarto eiusdem prime questionis, in corpore tria sunt. Primum, manifestatur id, quod questio hec supponit. I. Christum

deesse omnia peccata mundi. Cuius enim hec questio sit comparatiua (san principalis pro originali, quam pro actualibus peccatis Deus incarnatus sit) presupponit positum certam. pro vtriusque peccatis incarnatus sit, & hoc est, quod primo in littera dicitur. Vbi nota, quod non est sermo de omnibus peccatis simpliciter, sed de omnibus peccatis hominum: qui non venit Christus pro peccatis angelorum, & hoc denotat littera, cum dicit, sed ad deletionem omnium peccatorum, que postmodum sunt. post originale superaddita sunt. Secundo, monstratur modus, quo Deus incarnatus deleuit omnia peccata, sicut secundum effectum, sed secundum sufficientiam remedij, ita quod dua ponuntur hic conclusiones. Prima negatiua, Non omnia peccata hominum delentur per Christum. Et ratio huius est defectus hominum. Probat auctoritate Domini 1. cor. 3. Secunda affirmatiua, Christus exhibuit, quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Probat ex Apostolo. Vbi nota, quod quia actus actionum sunt in patiente disposito, & non in his, que agentis actionem non fulcipiunt: ideo quantumcunque ignis sit sufficiens causa calefaciendi aliquid, nisi ille proximus sit igni, non calefit, non ex defectu ignis, sed hominis, qui non accedit ad ignem. Attulit Christus medicinam sufficientissimam pro omnibus, & nisi iungatur Christo per fide, & obedientiam, in peccatis nostris remanemus non ex defectu remedij, sed ex defectu nostri, dum magis amamus tenebras sensibilibus bonorum, quam lucem intelligibilibus, diuini que boni. Tertio, in littera respondet questio duabus conclusionibus, altera implicite, altera explicite. Prima, que non explicatur, est, Quantum ad magnitudinem peccati intensiuam, Christus principalis venit ad tollendum peccatum actuale, quam originale. Secunda, que explicatur, est, Quantum ad magnitudinem extensiuam peccati, Christus principalis venit ad tollendum peccatum originale, quam actuale. Vtraque conclusio assumit vnam, & eadem maiorem. Tanto principalis ad alicuius peccati delationem Christus venit, quanto illud peccatum maius est: sed subsumit diuersam minorem: nam pro prima subsumitur, peccatum actuale esse maius inten-

do creatura ordinetur in Deum, sicut in finem: hoc autem excedit limites perfectionis nature, ut creatura vnatur Deo in persona.

Ad tertium dicendum, quod duplex capacitas attendi potest in humana natura. Vna quidem secundum ordinem potentie naturalis, qua a Deo semper implet, qui dat vnicuique rei secundum suam capacitatem naturalem. Alia vero secundum ordinem diuine potentie, cui omnis creatura obedit ad nutum, & ad hoc pertinet ista capacitas. Non autem Deus omnem talem capacitatem nature implet, alioquin Deus non posset facere in creatura nisi quod facit, quod falsum est, ut in primo habitum est. Nihil autem prohibet ad aliquid maius humanam naturam productam esse post peccatum: Deus enim permittit mala fieri, ut inde aliquid melius eliciat. Vnde dicitur Roma 4. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vnde & in benedictione cerei paschalis dicitur: O felix culpa, que talem ac tantum meruit redemptorem.

Ad quartum dicendum, quod predestinatio presupponit prescientiam futurorum: & ideo ficit Deus predestinat salutem alicuius hominis per orationes aliorum implendam, ita etiam predestinavit opus incarnationis in remedium humani peccati.

Ad quintum dicendum, quod nihil prohibet alicui reuelari effectum, cui non reuelatur causa: potuit igitur primo homini reuelari incarnationis mysterium, sine hoc, quod esset prescius sui casus. Non enim quicumque cognoscit effectum, cognoscit & causam.

ARTICVLVS IIII.

Utrum principalis Christi incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quam actuale.

Ad quartum sic proceditur. Vbi, quod Deus principalis incarnatus fuit in remedium actualium peccatorum, quam in remedium originalis peccati. Quanto enim peccatum est grauius, tanto

quantum ad magnitudinem extensiuam peccati, Christus principalis venit ad tollendum peccatum originale, quam actuale. Vtraque conclusio assumit vnam, & eadem maiorem. Tanto principalis ad alicuius peccati delationem Christus venit, quanto illud peccatum maius est: sed subsumit diuersam minorem: nam pro prima subsumitur, peccatum actuale esse maius inten-

Aug. ser. 9. de ver. Apo. Ho. in prin. 2. 10.

Art. 1. & ar. preced.

Trad. 2. in Ioan. circa An. 10m. 9.

Primo par. q. 105. art. 6.

D. 67.

3. dist. 1. q. 1. artic. 2. ad 6. Et opus. 10. art. 28. & o. pulc. 11. art. 23. Et opus. 33. art. 21.

intensiuè: pro secunda vero, peccatum originale esse maius extensiuè.

¶ Vbi due statim occurrunt dubitationes. Prima est, quia falsum est, quod regulariter loquendo, peccatum originale sit maius extensiuè, quam actuale: quonia omnes defecti originali sunt etiam defecti actuali peccato regulariter loquendo, & sublati impedimentis, quod dico propter beatam Virginem, & infantes mortuos antequam possent actualiter peccare.

¶ Secunda dubitatio est, quia ex littera non habet conclusio simpliciter responsiva quaesito, sed solum secundum quid: non enim habet, an absolute dicendum sit, quod Christus principaliter pro originali venit, & sic non habet, an dicendum sit, quod Christus principaliter pro actuali peccato venit, ut patet, sed habet, quod secundum hoc, id est intensiuè, & secundum illud, id est extensiuè, magnitudinem venit principaliter pro hoc, vel illo.

¶ Ad primum dicitur, quod per se loquendo intensiuè, & actualiter peccatum originale est differentia, quod actualiter, ut in littera dicitur, est peccatum proprium singularis personae, quae facit illud: originale autem est peccatum proprium naturae humanae, ab Adā feminariè procedentis: & ideo originale per se loquendo est commune infinitis hominibus, pro quanto natura humana potest sic infinitis communicari: & ideo tollit bonum generis humani per se loquendo, tollendo bonum in natura communi generi humano. Peccatum autem actualiter non nisi bonum huius personae tollit, & accidit peccato meo, quod alter etiam peccet, & sic de aliis. Stando igitur infra latitudinem sermonis per se, optime sonat differentia posita: non enim accidit peccato naturae esse in toto genere, sicut accidit peccato personae.

¶ Ad secundum dicitur, quod auctor, explicando secundam conclusionem,

magis humane saluti aduersatur, A est maior albedo, quae est intensior. Et per hunc modum maius est peccatum actuale, quam originale, quia plus habet de ratione voluntarij, ut in secundo habitu est. Alio modo dicitur aliquid maius extensiuè: sicut dicitur maior albedo, quae est in maiori superficie. Et hoc modo peccatum originale, (per quod totum genus humanum inficitur) est maius peccato actuali, quod est proprium singularis personae. Et quantum ad hoc Christus principaliter venit ad tollendum bonum generis diuini, & eminentius est, quam bonum vniuersi, ut dicitur. Ethic. 1. 1. 1.

¶ 2. Præterea. Peccato originali non debetur poena sensus, sed solum poena damni, ut in secundo habitu est: sed Christus venit pro satisfactione peccatorum, poenam sensus pati in cruce, non autem poenam damni, quia nullum defectum habuit diuine visionis, aut fruitionis: ergo principaliter venit ad deletionem peccati actualis, quam originalis.

¶ 3. Præterea. Sicut Chrysostomus dicit in 2. de compunctione cordis. Hic est affectus seruus fidelis, ut beneficia domini sui, quae communitim omnibus data sunt, quasi sibi soli prestita reputet: quasi enim de se solo loquens Paulus ita scribit ad Galat. 2. Dilixit me, & tradidit semetipsum pro me: sed propria peccata nostra sunt actualia: originale enim est commune peccatum: ergo hunc affectum debemus habere, ut existimemus eum principaliter propter actualia peccata venisse.

¶ Sed contra est, quod Io. 1. dicit. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, quod exponens Beda dicit; Peccatum mundi dicitur originale peccatum, quod est commune totius mundi. Respondetur. Dicendum, quod certum est, Christum venisse in hunc mundum non solum ad delendum illud peccatum, quod traductum est originaliter in posteriores: sed etiam ad deletionem omnium peccatorum, quae postmodum superaddita sunt. Non quod omnia deleantur (quod est propter defectum hominum, qui Christo non inhaerent, secundum illud Ioan. 3. Venit lux in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem) sed quia ipse exhibuit, quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Unde dicit Rom. 5. Non sicut delictum, ita & donum: nam iudicium ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Tanto autem principaliter ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quanto illud peccatum maius est. Dicitur autem aliquid maius dupliciter. Vno modo intensiuè: sicut

est maior albedo, quae est intensior. Et per hunc modum maius est peccatum actuale, quam originale, quia plus habet de ratione voluntarij, ut in secundo habitu est. Alio modo dicitur aliquid maius extensiuè: sicut dicitur maior albedo, quae est in maiori superficie. Et hoc modo peccatum originale, (per quod totum genus humanum inficitur) est maius peccato actuali, quod est proprium singularis personae. Et quantum ad hoc Christus principaliter venit ad tollendum bonum generis diuini, & eminentius est, quam bonum vniuersi, ut dicitur. Ethic. 1. 1. 1.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de intensiuè magnitudine peccati.

AD SECUNDUM dicendum, quod peccato originali in futura retributione non debetur poena sensus: poenales tamen, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famem, sitim, mortem, & alia huiusmodi, ex peccato originali procedunt: & ideo Christus, ut plene pro peccato originali satisficeret, sensibilem dolorem pati voluit, ut mortem, & alia huiusmodi in seipso consumeret.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut Chrysostomus ibidem dicit, verba illa dicebat Apostolus, non quasi diminueret volens amplissima, & per orbem terrarum diffusa Christi munera: sed ut pro omnibus se solum indicaret obnoxium. Quid enim interest si & aliis prestitum, cum quae tibi sunt praestita, ita integra sunt, & ita perfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit prestitum? Ex hoc ergo, quod aliquis debet reputare sibi beneficia Christi praestita esse, non debet existimare, quod non sint aliis praestita: & ideo non excluditur, quin principaliter venerit abolere peccatum totius naturae, quam peccatum vniuersi personae: sed illud peccatum naturae ita perfecte curatum est in vnoquoque, ac si in vno solo esset curatum: & ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vniquisque debet sibi ascribere.

AD QUINTUM dicendum, quod sicut Chrysostomus ibidem dicit, verba illa dicebat Apostolus, non quasi diminueret volens amplissima, & per orbem terrarum diffusa Christi munera: sed ut pro omnibus se solum indicaret obnoxium. Quid enim interest si & aliis prestitum, cum quae tibi sunt praestita, ita integra sunt, & ita perfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit prestitum? Ex hoc ergo, quod aliquis debet reputare sibi beneficia Christi praestita esse, non debet existimare, quod non sint aliis praestita: & ideo non excluditur, quin principaliter venerit abolere peccatum totius naturae, quam peccatum vniuersi personae: sed illud peccatum naturae ita perfecte curatum est in vnoquoque, ac si in vno solo esset curatum: & ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vniquisque debet sibi ascribere.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod conueniens fuisset Deum incarnari ab initio mundi.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod conueniens fuisset Deum incarnari ab initio mundi. conueniens fuisset Deum incarnari a principio humani generis. Incarnationis enim opus ex impenitate diuinae charitatis processit, secundum illud Ephes. 2. Deus, qui dives est in misericordia, propter

ARTICVLVS V. Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod conueniens fuisset Deum incarnari a principio humani generis. Incarnationis enim opus ex impenitate diuinae charitatis processit, secundum illud Ephes. 2. Deus, qui dives est in misericordia, propter

& non primam, & addendo secundam conclusionem rationem, quia bonum generis diuini, & eminentius est, quam bonum vniuersi, in finem conductionem responsiuam quaesito simpliciter, & absolute illa esse, quam expressit in responsione ad tertium, principaliter venit abolere peccatum totius naturae, quam peccatum vniuersi personae.

¶ In responsione ad tertium aduertitur, quod illorum verborum, sed ut qui pro omnibus se solum indicaret obnoxium, sensus vnica subaudita conuictio, (dicendo se et solum indicaret obnoxium) clarus adeo est, ut nihil restet obsecratis. Paulus enim ita se obligatum omnibus Christi beneficiis aiebat, ut non solum vna cui alius, sed etiam ipse teneretur pro omnibus: tum pro perfecta illorum acceptione in seipso, ac si pro ipso solo concessa fuissent: tum pro charitatis vnionem, cui alius, quia omnium bona sua putabat. Haec enim duo in littera tanguntur, ut patet.

¶ Super quaesito primo articulo quinto.

¶ In articulo quinto eiusdem primae questionis in corpore duas sunt conclusiones, iuxta duplicem statum humani generis in sui principio, innocente, & lapsus. Verum enim in quaestione, an in principio humani generis deus fuerit incarnatus esse, & propterea, iuxta duplicem statum in principio, duplici respondetur conclusionem, vtraque negatiua. prima est. Non fuit conueniens a principio humani generis ante peccatum Dei incarnatum fuisse. Probat. Opus incarnationis principaliter ordinatur ad res-

¶ Loco in quodam articulo.

¶ Infra articulo.

¶ Infra articulo.

¶ Infra articulo.

¶ Infra articulo.

¶ Infra articulo.

¶ Infra articulo.

¶ Infra articulo.

¶ Infra articulo.

¶ Infra articulo.

Li. 1. c. 8. circa finem.

* Lib. 2. sententiarum. dist. 33. q. 2. art. 2.

Lib. 2. inter finem & medium. tomo 5.

Habetur in glo. ordi. in hoc loco.

parationem natura per abolitionem peccati: ergo non fuit conueniens ante peccatum Deum incarnari. Probat sequela ratione, quia medicina non datur nisi infirmis: & auctoritate Domini duplici. Secunda est: Non fuit conueniens Deum incarnari statim post peccatum. Probat quadrupliciter. Primo, ex conditione peccati, Humanum peccatum, prouenerat ex superbia hominis: ergo eo erat modo liberandus, ut humiliatus cognosceret se liberatore indigere: sed hoc conuenienter fit, relinquendo hominem; primo in statu naturae; deinde sub iugo legis, ut expertus in utriusque vires defectum suum, clamaret pro gratia: ergo, &c. Omnia clara sunt in litera. Et confirmatur magis ex responsione ad primum, dicendo ad inconueniens superbiae, contemptum, si statim incarnatio post peccatum fuisset. Secundo, ex ordine promotionis in bonum: quae ratio in responsione ad tertium magis explicatur, ita quod sic est formanda. Humanam naturam lapsum conuenienter procedere de imperfecto ad perfectum: ergo consummata eius perfectio in vnione ad Deum non statim habenda erat. Antecedens probat Apostoli auctoritate in litera. Consequencia autem, ut manifesta relinquit, & merito, quia non procederet de imperfecto ad perfectum, quasi progrediendo per media, & appropinquando ad diuinam vnionem, si statim incarnatio fuisset: nam defuisset vnio in intellectum magis, ac magis illustratum, in successione temporum: & fuit media vnio per charitatem patriarcharum, ac prophetarum: & fuit media vnio per diuturnum famularum vnus populi exhibitum Deo in sacrificiis, quibus initiabatur humanum genus ad futurum illud Iesu Christi in ara crucis sacrificium. Tertio, ex dignitate verbi incarnati, & patet: & fuit quarto ex vitio rpe fidei. Et tu ad hoc quod ex soliditate fidei: na si statim fuisset incarnatus, fictio putaret antiquorum. Nunc autem, ex quo Christi incarnatione tot non solum verba, sed scripturae prophetarum praecesserunt, tanta expectatio tot seculorum fuit de Messia, mens nostra in fide solidatur. Quam fidei securitatem tigit Apostolus. 1. ad Cor. 13. bis de Christo replicans, semel scripturas. Et prope ecclesia Symbolo post articulum resurrectionis Christi, apposuit ly. semel scripturas, quod refertur ad omnes praecedentes de incarnatione articulos, ita quod sensus est. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, incarnatus, homo factus, crucifixus, passus, sepultus, & resurrex. semel scripturas, ne videantur incarnationis mysteria omnem humanam capacitatem excedentia, nouiter conficta.

nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo: sed charitas non tardat subuenire amico necessitate patienti, secundum illud Prouer. 3. Ne dicas amico tuo: Vade, & reuertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare: ergo Deus incarnationis opus differre non debuit, sed statim a principio per suam incarnationem humano generi subuenire.

¶ 2. Praeterea. 1. Tim. 1. dicitur, Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: sed plures saluari fuissent, si a principio humani generis Deus incarnatus fuisset: plurimum enim ignorantes Deum, in suo peccato perierunt in diuersis sceleribus: ergo conuenientius fuisset, quod a principio humani generis Deus incarnatus fuisset.

¶ 3. Praeterea. Opus gratiae non est minus ordinatum, quam opus naturae: sed natura initium sumit a perfectis, ut dicit Boetius in libro de Consol. * ergo opus gratiae a principio debuit esse perfectum: sed in opere incarnationis consideratur perfectio gratiae, & illud: Verbum caro factum est: & postea subditur, Plenum gratiae, & veritatis: ergo Christus a principio humani generis debuit incarnari.

SED CONTRA est, quod dicit Galat. 4. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Vbi dicitur glossa, quod plenitudo temporis est, quod praefinitum fuit a Deo Patre, & quando mitteret filium suum: sed Deus sua sapientia omnia definiuit ergo conuenientissimo tempore Deus est incarnatus. Et sic conueniens non fuit, quod a principio humani generis Deus incarnaretur.

RESPONDEO. Dicendum, quod cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad reparationem humanae naturae per peccati abolitionem, manifestum est, quod non fuit conueniens a principio humani generis ante peccatum Deum incarnatum fuisse: non enim datur medicina nisi iam infirmis. Vnde ipse Dominus Matth. 9. dicit: Non est opus valentibus medico, sed male habentibus: non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Sed nec etiam statim post peccatum conueniens fuit Deum incarnari. Primo quidem, propter conditionem humani peccati, quod ex superbia prouenerat. Vnde eo modo erat homo liberandus, ut humiliatus cognosceret se liberatore indigere. Vnde super illud

Galat. 3. Ordinata per angelos in manu mediatoris, dicit glossa. * Magno Dei consilio factum est, ut post hominis casum non illi Deo filius mitteretur. Reliquit enim Deus prius hominem in libertate arbitrij in lege naturali, ut sic vires naturae suae cognosceret, ubi cum deficeret, legem accepit, qua data inualuit morbus, non legis, sed naturae vitio, ut ita cognita sua infirmitate, clamaret ad medicum, & gratia quaereret auxiliu. Secundo, propter ordinem promotionis in bonum, in quem ab imperfecto ad perfectum proceditur. Vnde Apostolus dicit. 1. Cor. 13. Non prius quod spirituale est, sed quod animale; deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de caelo coelestis. Tertio, propter dignitatem verbi incarnati: quia super illud Gala. 4. At ubi venit plenitudo temporis, dicit glossa. * Quanto maior iudex veniebat, tanto praeterea longior praecedere debebat. Quarto, ne feruor fidei temporis prolixitate tepesceret: quia circa finem mundi frigescit charitas multorum. Vnde Luc. 18. dicitur: Cum filius hominis veniet, putas, inueniet fidem in terra?

AD PRIMUM ergo dicendum, quod charitas non differt amico subuenire, salua tamen negotiorum opportunitate, & personarum conditione. Si enim medicus statim a principio egritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis laederet, quam iuuaret. Et ideo etiam dominus non statim a principio incarnationis remedium humano generi exhibuit, ne illud contemneret ex superbia, si prius suam infirmitatem non cognosceret.

AD SECUNDUM dicendum, quod Augustinus ad hoc respondet in libro de sex quaestionibus Paganorum, * dicens quod 2. quod tunc uoluit Christus hominibus apparere, & apud eos praedicare suam doctrinam, quando & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri: his enim temporibus, & his in locis tales homines in eius predicatione futuros esse praesciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali praesentia fuerunt, qui nec in eum suscitatis ab eo mortuis credere uoluerunt: sed hanc responsionem reprobans idem Augustinus * in libro de perseverantia dicit, Nunquid possumus dicere Tirios, & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent, cum ipse Deus attestetur eis, quod acturi essent magna humilitatis poenitentiam, si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum? Proinde, ut ipse soluens subdit, sicut Apostolus ait: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, qui his, quos prauidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus uoluit, subuenit: aliis autem non subuenit, de quibus in sua praedestinatione, occulte quidem, sed aliud iuste iudicauit:

nati, & patet: & fuit quarto ex vitio rpe fidei. Et tu ad hoc quod ex soliditate fidei: na si statim fuisset incarnatus, fictio putaret antiquorum. Nunc autem, ex quo Christi incarnatione tot non solum verba, sed scripturae prophetarum praecesserunt, tanta expectatio tot seculorum fuit de Messia, mens nostra in fide solidatur. Quam fidei securitatem tigit Apostolus. 1. ad Cor. 13. bis de Christo replicans, semel scripturas. Et prope ecclesia Symbolo post articulum resurrectionis Christi, apposuit ly. semel scripturas, quod refertur ad omnes praecedentes de incarnatione articulos, ita quod sensus est. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, incarnatus, homo factus, crucifixus, passus, sepultus, & resurrex. semel scripturas, ne videantur incarnationis mysteria omnem humanam capacitatem excedentia, nouiter conficta.

In responsione ad secundum perspicere, quod responsio consistit in hoc, quod ratio ex pluralitate saluadorum non est efficax, quia saluandi ex diuina praedestinatione sunt misericorditer saluandi, prout ipse magis hos, quam illos elegit. Cuius nulla est ratio, nisi diuina voluntas.

Glos. ordin. ibidem.

Aug. tra. 31. in Ioan. ante med. to. 9.

Super

In Epist. 49. q. 2. a med. tomo 2.

Cap. 9. non procul a fi. tomo 7.

Lib. 3. profa to. parum a princ.

Est glo. Ambrosii in hunc locum, to. 5.

Infra q. 4. artic. cor. Et q. 44. artic. 3. ad 2. Et q. 44. artic. 3. corp. Et uent. q. 39. artic. 4. ad 5.

q. 98. a corp. Et q. 2. artic. 1. q. 2. artic. 1. ad 9. 2. 8. 6. 4. 5.

dicauit: ita misericordiam eius in his, qui liberantur, & veritatem in his, qui puniuntur, sine dubitatione credamus.

AD TERTIVM dicendum, quod perfectum quidem est prius imperfecto: in diuersis quidem tempore, & natura: (oportet enim, quod perfectum sit, quod alia ad perfectionem adducit) sed in vno, & eodem imperfectum est prius tempore, et si posterior natura. Sic ergo imperfectioem naturae humanae duratione praecedit eterna Dei perfectio: sed sequitur ipsam consummata perfectio eius in vnione ad Deum.

Super questio. prima, articulum sextum.

In articulo 6. eiusdem primae questio. vnica est conclusio negatiue respondens questio: Non fuit conueniens incarnatione differri in fine mundi. Probatur tripliciter ratione in litera. Vbi pro clariori intelligentia primae rationis nota, quod duplex est motus humanae naturae de imperfecto ad perfectum, vnus respectu ipsius naturae, vt distinguitur contra suppositum: alter respectu naturae, in suppositis propriis. Secundum primum motum incarnatione habet vt terminus: quoniam in opere incarnationis natura humana in Deum assumpta est. Iuxta autem motum gloriae animae, & corporis in futuro mundo se habet vt terminus, quado homines glorificabuntur confirmate. Et in hoc secundo motu mysterium incarnationis non se habet vt terminus, sed vt principium effectuum: quoniam Christus dux omnium hominum ad gloriam consummatam per suam resurrectionem, &c. est, pp. primum motum non decuit incarnari Deum in principio mundi, vt praedictum est pp. fm motum non decuit differri incarnatione in fine mundi. Ex ipsa igitur vnione duarum naturarum, diuinae scilicet humanae in Christo, neutrum conueniens esse patet, quod primum aduentus humane naturae de imperfecto ad perfectum: fm aduersa auctoritatis dimini verbi incarnati, ad deducendum de potentia ad actum consummatum naturam humanam in propriis suppositis, iuxta secundum motum. Cetera sunt clara.

*Glo. ordin. super illud, ab infidelibus, in me.

Art. praeced. ad 3. arg.

*Art. praeced. ad 3.

ARTICVLVS VI.

Utrum incarnatio differri debuerit vsque ad finem mundi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod incarnationis opus differri debuerit usque in finem mundi. Dicitur enim in Psal. Senectus mea in misericordia uberi, id est, in nouissimo, ut glossa dicit. Sed tempus incarnationis est maxime tempus misericordiae, secundum illud Psalmi. Quoniam uenit tempus misericordiae eius. Ergo incarnatio differri debuit usque in finem saeculi. ¶ 2. Praeterea. Sicut dictum est, perfectum in eodem tempore est posterius imperfecto: ergo illud, quod est maxime perfectum, debet esse omnino vltimum in tempore: sed summa perfectio humanae naturae est in vnione ad verbum: quia in Christo complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, vt Apostolus dicit Colossen. 1. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

¶ 3. Praeterea. Non est conueniens fieri per duo, quod per vnum fieri potest: sed vnus Christi aduentus sufficere poterat ad salutem humanae naturae, qui erit in fine mundi: ergo non oportuit, quod antea veniret per incarnationem. Et ita incarnatio differri debuit vsque in finem mundi.

SED CONTRA est, quod dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo debuit incarnationis mysterium, per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut non fuit conueniens Deum incarnari a principio mundi: ita non fuit conueniens, quod incarnatio differretur vsque in finem mundi. Quod quidem apparet, primo ex vnione diuinae, & humanae naturae. Sicut enim dictum est, perfectum vno modo tempore praecedit imperfectum; alio modo e conuerso, imperfectum tempore praecedit perfectum. In eo enim, quod

de imperfecto fit perfectum, imperfectum tempore praecedit perfectum: in eo vero, quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore praecedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrunque concurrunt, quia natura humana in ipsa incarnatione est perducta ad summam perfectionem. Et ideo non decuit, quod a principio humani generis incarnatio facta fuisset: sed ipsum verbum incarnatum est perfectionis humanae naturae causa efficiens, secundum illud Ioann. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: & ideo non debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri: sed perfectio gloriae, ad quam perducenda est vltimo natura humana per verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundo ex effectu humanae salutis: vt enim dicitur in libro de questio. veteris, & noui Testamenti. in potestate dantis est, quando, vel quantum velit misereri: Venit ergo quando & subueniri debere sciuit, & gratum futurum beneficium: cum enim languore quodam humani generis, abolescere coepisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur, eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset renouatae notitiae Dei, & morum; & cum adhuc reuerentia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gentes spreuerunt, non se subiicientes ei, neque hi, qui acceperunt, eam seruauerunt, motus misericordiae dominus, misit filium suum, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo Patri illos iustificatos offerret. Si autem hoc remedium differretur vsque in finem mundi, totaliter Dei notitia, & reuerentia, & morum honestas abolita fuisset in terris. Tercio apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationem diuinae virtutis, quae pluribus modis homines saluauit, non solum per fidem futuri, sed etiam per fidem praesentis, & praeteriti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod glossa illa exponit de misericordia perducende ad gloriam: si tamen referatur ad misericordiam exhibitam humano generi per incarnationem Christi; sciendum est, quod sicut Augustinus dicit in libro Retracta. tempus incarnationis potest comparari iuuentuti humani generis, propter vigorem, feruoremque fidei, quae per dilectionem operatur: senectuti autem, quae est sexta aetas, propter numerum temporum, quia Christus uenit in sexta aetate. Et quamuis in corpore non possit simul esse iuuentus, & senectus, potest tamen simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatem. Et ideo in libro 83. Questio. alicubi dicit Augustinus. quod non oportuit diuinitus venire magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit, Christum in sexta aetate humani generis, tanquam in senectute uenisse.

AD SECUNDVM dicendum, quod opus incarnationis non solum est considerandum, vt terminus motus de imperfecto ad perfectum, sed etiam vt principium perfectionis in humana natura, vt dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Chrysostomus dicit super illud Ioann. Non misit Deus filium suum, vt iudicet mundum, Duo sunt Christi aduentus; primus quidem, vt remittat peccata secundum, vt iudicet mundum: si enim hoc non fecisset, vniversi simul perdituri essent: omnes enim peccauerunt, & gent gloria Dei. Vnde patet, quod non debuit aduentum misericordiae differri vsque in finem mundi.

D. 1021.

* Aug. li. 1. quae. 1. no. 2. 83. cir. 1. tomo 4.

Lib. 1. ca. 1. 83. ante med. tomo 1.

Li. 83. ca. 1. 83. ante med. tomo 1.

Li. 1. de Gen. contra 10. n. ch. ca. 1. to. 1.

* In cor. 2. 1.

Homil. 27. ad Ioann. in 2. mediam. 8. finem. to. 1.

Super

Super quest. secunda articulum primum.

In ar. 1. q. 2. declarandus esset titulus, nisi in corpore articuli de clararetur.

In corpore articuli sunt duae partes principales in prima declaratur titulus, declarando quid significet in proposito ly natura.

Vbi nota quod Auctor discurrendo per diversas significaciones, ordine quodam convenientes nomini naturae, decernit in hac quaestione naturam significare essentiam rei: & ex hac determinatione ut clarificatum reliquit titulum articuli. Et vere sic est: quoniam ex hoc ipso, quod Naturae nomine essentiam intelligimus, clare constat, quid est uniri in natura, scilicet uniri ad essentiae integritatem; ut expresse Auctor deduxit ex eodem praesupposito in quarto contra Gent. capitulo quadragesimo primo.

Quaerere igitur an unio uerbi incarnati sit facta in natura, est quaerere an uerbum & humana natura sint unita in una essentia, an conueniant ad integrandam unam essentiam. In secunda parte corporis respondetur quaesito negative unica conclusione. Impossibile est unionem uerbi incarnati esse factam in natura.

Hac autem conclusio tali modo & ordine in litera probatur. Primo ponitur distinctio trimembris de modo, quo aliquid unum ex pluribus constitui potest: primus modus est: quod aliquid unum fiat ex pluribus perfectis, remanentibus in sua integritate secundus modus est, quod aliquid unum fiat ex pluribus perfectis, quidem, sed non permanentibus, sed transmutatis tertius est, quod aliquid unum fiat ex pluribus permanentibus quidem, sed imperfectis. Et iuxta singulos modos seruat ordine quo recitatae sunt, probat conclusionem propositam tripliciter, ut patet clare in litera.

Circa illam literam rationem, qua probatur, non posse aliquid conuerti in di-

QVAESTIO III.

De modo unionis uerbi incarnati, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo unionis uerbi incarnati. Et primo, quod ad ipsam unionem.

Secundo, quantum ad personam assumptam. Tertio, quantum ad naturam assumptam.

CIRCA primum quaeruntur duodecim.

Primo, Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in natura.

Secundo, Vtrum sit facta in persona.

Tertio, Vtrum sit facta in supposito uel hypostasi.

Quarto, Vtrum persona uel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

Quinto, Vtrum sit facta aliqua unio animae & corporis in Christo.

Sexto, Vtrum natura humana fuerit unita uerbo accidentaliter.

Septimo, Vtrum ipsa unio sit aliquid creatum.

Octauid, Vtrum sit idem quod assumptio.

Nono, Vtrum sit maxima unio.

Decimo, Vtrum unio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.

Vndecimo, Vtrum eam aliqua merita praecesserint.

Duodecimo, Vtrum gratia unionis fuerit homini Christo naturalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod unio uerbi incarnati sit facta in una natura. Dicit enim Cyrillus, & inducitur in gestis concilii Chalcedonensis. Non oportet intelligere duas naturas: sed unam naturam Dei uerbi incarnatam. Quod quidem non esset, nisi unio fieret in natura. Ergo unio uerbi incarnati facta est in natura.

2. Pre. Atha. t. dicit, Sicut animalis, & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus: sed animalis & caro conueniunt in constitutione unius naturae humanae. Sic ergo Deus, & homo conueniunt in constitutione alicuius naturae, ergo unio facta est in natura.

Unam naturam, quia est ingenerabilis, aduerte quod dupliciter potest intelligi aliquid conuerti in aliud. Primo per transubstantiationem: sicut panis in sacramento altaris conuertitur in corpus Christi, secundo per transmutationem: sicut alimentum conuertitur in corpus animalis, quod nutritur; & similiter elementa conuertuntur in mistum, secundum opinionem tenentium elementa non remanere secundum suas substantias in misto. Non est in praesenti ratione sermo de conuersione primo modo, quoniam non ualeret ratio; quia in hoc, quod aliquid est ingenerabile, non sequitur quod non habeat a seipso diuina uirtute transubstantiari in ipsum: quin potest de facto in corpus Christi gloriosum, quod est in corruptibile & ingenerabile, conuertitur panis in Eucharistia: sed est sermo de conuersione secundo modo: quia de tali dicitur in secundo modo, quo ex pluribus perfectis transmutatis fit unum, ut patet in litera.

Pre. Duarum naturarum una non denominatur ex altera, nisi aliquo modo inuicem transmutetur: sed diuina natura & humana in Christo ab inuicem denominatur, dicit enim Cyrillus diuina naturam esse incarnatam, & Greg. Nazanzenus dicit humanam naturam esse deificatam, ut patet per Dam. Iergo ex duabus naturis uidetur esse facta una natura.

SED CONTRA est, quod dicitur in determinatione concilii Chalcedonensis. Confitemur in nouissimis diebus filium Dei unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indiuise, inseparabiliter agnoscendum, nunquam sublata differentia naturarum propter unionem, ergo unio non est facta in natura.

RESPON. Dicendum, quod ad huius quaestiones euidentiā oportet considerare quid sit natura. Sciendum est ergo, quod nomen naturae a nascendo est dictum: unde primo est inpositum hoc nomen ad significandum generationem uiuentium, quae natiuitas uel pullulatio dicitur, ut dicitur natura quasi nascitura. Deinde translatum est nomen naturae ad significandum principium huius generationis. Et quia principium generationis in rebus uiuentibus est in principio, ulterius deriuatum est nomen naturae, ad significandum quodlibet principium intrinsecum motus, secundum philosophum dicit in 2. Physi. Natura est principium motus in eo, in quo est per se & non secundum accedens. Hoc autem principium uel forma est, uel materia: unde quaeque natura est forma, quandoque uero materia. Et quia finis generationis naturalis est in eo quod generatur, essentia spiritus, quam significat definitio, inde est quod huiusmodi essentia spiritus uocatur et natura. Et hoc modo Boetius naturam definit in libro de Duabus naturis dicens, Natura est una quaeque rem informans specifica differentia, quae complet definitionem speciei. Sic ergo nunc loquimur de natura, scilicet in quod natura significat essentiam, uel quod quid est, siue quidditatem speciei. Hoc autem modo accipiendum naturam, impossibile est unionem uerbi incarnati esse factam in natura.

Triplex est autem aliquid unum ex duobus uel pluribus constitutum. Vno modo ex duobus integris, perfectis

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

Nazanzenus?

Clidonius an te medium.

Li. 3. ortho. fidei c. 6. 7. a medio.

In symbolo fidei ubi dicitur in ipsum: quin potest de facto in corpus id. 1. c. 6. Christi gloriosum, 4. generalis Colonie in praefatione an no 4130.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

in 2. pagina princ. lib.

Infr. 2. & 6. cor. & 12. ad 1. & q. 50. an. & 3. di. 1. 2. 2. ar. 1. & di. 6. q. 1. ar. 2. & 3. & 4. com. c. 37. 37. & 41. & uer. q. 1. ar. 1. c. & unio. ar. 1. & op. 3. cap. 211. 212. & 215. Actio. post epist. Cyrilli ad Jo. epist. Ambrosio non procal. In symbolo fidei sur.